

Az *Onesia cognata* mint madárparazita. 1907 június 17-én Oláhlapád (Alsófehér m.) község határában, vízmosta árok mentén zsurló gyökerek között egy barázdabillegető (*Motacilla alba* L.) fészkeére akadtam, négy majdnem anyányi fiókával, a melyek rakva voltak tölesérszerű sebekkel. Ez a szokatlan körülmény indított arra, hogy ennek a különben igen hasznos madárnak egész fészekalját elszedjem és az észlelt sebeket tüzetesen megvizsgáljam. A vizsgálat alkalmával, a melyet nyomban ott a helyszínén ejtettem meg, mind a négy fiókának összes sebeit, egy kivételével, üresen találtam. Ebben az egyben egy kifejldött kukacot kaptam, a melyet üvegesőben helyeztem el.

Nyomban árkutattam a fészket és a fészkek alatt levő talajt, valamint a gyökereket is, de a legtüzetesebb körültekintés után sem kaptam egyetlen bábót sem, a mi nyomra vezetett volna. Ebből, talán nem is alaptalanul, arra következtethetnék, hogy a már üres sebeket okozott kukacokat attól a pillanattól kezdve, a mikor azok kifejlődve kezdtek előbújni, az anyamadarak leszedték fiókaikról, még mielőtt bebábozódhattak volna, mert ha ez zavartalanul bekövetkezik, a bábokat okvetlenül megtalálom a fészkekben, vagy alatta a talajban, vagy a növényrészek között.

Az elfogott kukac két nap alatt teljesen bebábozta magát s az ettől számított tizenharmadik napon egy egészen ép legyet (*Onesia cognata*¹) nyertem belőle s ezzel kétségbevonhatatlanul sikerült megállapítanom a *Motacilla alba*-nak ezt az eddig valószínűleg ismeretlen külső élősdijét, sőt abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy pontosan megfigyelhettem annak életmódját és fejlődését is egyszerre.

Tekintettel, hogy az élősdű legyek kukacjai rendszeren 7—10 nap alatt szoktak kifejlődni, világos, hogy az *Onesia cognata* petéit még jórészt csupasz, gyámoltalan körülményben helyezte el a barázdabillegető fiókákban és pedig úgy látszik egyszerre, vagy igen rövid időközben, mert a sebek között alig volt olyan, a melyik a többi mellett hegedésnek indult volna.

¹ A légy meghatározását DR. KERTÉSZ KÁLMÁN múz. igazgató-úr úrnak köszönöm.

Onesia cognata als Vogelparasit. Am 17. Juni 1907 fand ich bei Oláhlapád (Kom. Alsófehér) einem Wassergraben entlang, zwischen Schachtelhalmwurzeln ein Nest der Bachstelze (*Motacilla alba* L.), mit vier fast ausgewachsenen Jungen, welche mit trichterförmigen Wundstellen ganz bedeckt waren. Diesem ungewöhnlichen Umstand ist es beizulegen, dass ich den ganzen Nestinhalt des sonst sehr nützlichen Vogels wegnahm, um die beobachteten Wundstellen genau zu untersuchen. Bei der Untersuchung, welche ich sofort am Standorte machte, fand ich sämtliche Wundstellen der vier Jungen mit Ausnahme einer einzigen leer. In dieser fand ich eine entwickelte Larve, welche ich in ein Fläschchen steckte.

Sofort untersuchte ich das Nest und den Boden unter demselben, sowie die Wurzeln, aber auch die peinlichste Umschau meinerseits eine Puppe zu finden, welche mich auf eine Spur brächte, war vergebens. Aus diesem Grunde könnte ich wahrscheinlich ohne zu fehlen darauf schliessen, dass die Larven, welche die Wunden verursachten, von dem Augenblicke an, da diese entwickelt hervorzukriechen begannen durch die alten Vögel von den Jungen, bevor sie sich verpuppen konnten, abgelesen wurden, denn wenn dies ungestört vor sich geht, finde ich unbedingt die Puppen im Neste, oder unten am Boden, oder zwischen den Pflanzenteilen.

Die erbeutete Larve verpuppte sich vollständig binnen zwei Tagen, und am von da an gezählten 13. Tage bekam ich eine unversehrte Fliege (*Onesia cognata*¹) und so konnte ich diesen wahrscheinlich unbekanntem Aussenparasiten der *Motacilla alba* unzweifelhaft feststellen, ja ich war sogar in der angenehmen Lage dessen Lebensweise und Entwicklung genau beobachten zu können.

In Anbetracht dessen, dass sich die Larven der parasitär lebenden Fliegen binnen 7—10 Tagen zu entwickeln pflegen, ist es klar, dass *Onesia cognata* ihre Eier im nackten, unbeholfenen Zustande auf die Jungen der Bachstelze setzte und zwar wie es scheint auf einmal oder in sehr kurzen Zwischenzeiten, denn unter den Wunden waren kaum einige welche neben den anderen zu heilen begannen.

¹ Das Bestimmen der Fliege verdanke ich Herrn Custos-Direktor Dr. KOLOMAN KERTÉSZ.

A kitóduló nedvektől és vértől a környező tollacsakák összetapadva, a sebek peremét jelentékenyen kiemelték s valóságos kis tölcésalakot kölcsönöztek azoknak, amál is inkább, mert nyílásuk a legtöbb esetben annyira nyitott volt, hogy pl. a fejen a pusztakoponyacsontok fehérlettek elő, úgy szintén a szárnyak némely sebe is a csontokig hatolt. Némely helyen, különösen a fejen ezek a tölcéserek egész csoportokat alkottak szorosan egymás mellett. A mi elhelyezésüket illeti, az jobbára a fejre, nyakra, hátra és szárnyakra szorított, de a mellen sem hiányoztak némelyiknél és mindig a tolldülőkön, bizonyosságául annak, hogy a csupasz fiókákön is a kibúvó tollak helyén támadhatták meg a legkönyebben az apró kukaczkok a bőrfelületet. Két Motacillát fölbonezoltam és azt találtam, hogy a kukaczkok sohasem hatoltak be az izmokba, csupán a bőr alatt tartózkodtak, szorosan a sebek közelében, s úgylátszik a bőralatti lymphából táplálkoztak.

Számuk azonban, tekintettel a fiókák aránylag kis testére, jelentékeny volt, a mennyiben, némelyiken 18—20 ilyen sebet találtam, s szívósságuk valósággal bámulatos, mert tekintve a kukaczkok által okozott fájdalomtól és nedveszteségtől, az egész fészekalj anyányivá fejlődött, bár az elég nagy sebek által a bőrfelület is jelentékenyen megrongálódott. Sőt egyelőre három példányt kalitkában tartva, azt tapasztaltam, hogy azok az első napokban annyira normális állapotban voltak, mintha egyáltalán semmi bajuk sem lenne. A negyedik és ötödik napon azonban talán azért, mert az általam nyújtott rovaráplálék nem volt megfelelő, mind a három elpusztult.

Érdekes, hogy a mig az emberek az orvosi gyakorlatban Dr. ERICH PEIPER szerint, a ki „Fliegenlarven als gelegentliche Parasiten des Menschen“ czímmel gyűjtötte össze az irodalom erre vonatkozó adatait, 57 légyfaj lárváit figyelték meg, addig ornithologiai vonatkozással alig akad adat. A „Katalog der Paläarktischen Dipteren“ egyedül a *Protocalliphora azurea* FALL.-ról említi, hogy az *Anthus pratensis* L.

Die benachbarten Federehen von den herausquellenden Säften und Blute zusammengekleistert, hobten den Rand der Wunden in grösserem Masse hervor und verliehen denselben die Gestalt eines Trichters und dies umsomehr, da ihr Eingang in den meisten Fällen so sehr klaffte, dass z. B. am Kopfe die nackten Schädelknochen hervorleuchteten; auch einige Wunden der Flügel reichten bis zu den Knochen. An einigen Stellen, besonders am Kopfe bildeten diese Trichter ganze Gruppen gedrängt nebeneinander. Was ihre Placierung anbelangt so beschränkte sich dieselbe meistens auf den Kopf, Hals, Rücken und Flügel, aber sie fehlten bei manchen auch an der Brust nicht und waren immer auf den Federfluren angeordnet, ein Beweis, dass die kleinen Larven auch auf den nackten Jungen an den hervorsprossenden Federstellen am leichtesten die Haut angreifen konnten. Ich sezirte zwei Motacillen und fand, dass die Larven niemals in die Muskeln vordrangen, sondern nur unter der Haut unmittelbar neben den Wunden sich aufhielten und wie es scheint sich von der Lymphe unter der Haut nährten.

Ihre Zahl war aber in Anbetracht des kleinen Körpers der Jungen verhältnissmässig gross, da ich an einigen 18—20 solcher Wunden fand und die Zähigkeit der Jungen ist wirklich bewunderungswürdig, denn von dem durch die Maden verursachten Schmerz und dem Säfteverluste abgesehen, wuchs das ganze Gelege gross, trotzdem auch die Hautoberfläche durch die ziemlich grossen Wunden defekt wurde. Ja ich fand, drei Exemplare vorläufig im Käfig haltend, dass diese in den ersten Tagen in einem derartig normalen Zustande waren, als ob ihnen überhaupt gar nichts fehlte. Aber am vierten und fünften Tage vielleicht darum, weil das durch mich gereichte Insektenfutter nicht entsprach, starben alle drei Vögel.

Es ist interessant, dass während die ärztliche Praxis am Menschen nach Dr. ERICH PEIPER, der unter dem Titel „Fliegenlarven als gelegentliche Parasiten des Menschen“ die hierher gehörigen Angaben der Literatur zusammenstellte, 57 Fliegenlarven nachwies, man auf ornithologischem Gebiete kaum einer Angabe begegnet. Der „Katalog der Paläarktischen Dipteren“ er-

Clivicola riparia (L.), *Emberiza calandra* L., *Chelidonaria urbica* (L.) és *Passer domesticus* (L.)-on élőködik a lárvája, a melyet Philornis néven külön is leírt még 1889-ben MEINERT. NAUMANN pedig 1905-ben megjelent „Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas“ hatalmas munkájában bár fajonként minden egyes madárnál fölemlíti azok parazitáit is a protozoumoktól a legyekig, BAKER nyomán ezekről az utóbbiakról csak annyit tud mondani, hogy a köpő és más legyek álczái, a melyek faj szerint nagyobbreszt ismeretlenek, főképen a madárfej kifelé nyíló üregeiben élőködnek, a mint azt fiatal barázdabillegetőkön és pacsirtákon észlelték. Más ornithologiai vonatkozású adataira nem akadtam s így lehetséges, hogy jelen adataim az első, a mely a már BAKER által megfigyelt madár-parazitára pontosan rámutat s mert az élősdi-legyek között az *Onesia cognata* szintén nem találtam felemlítve, nem lehetetlen, hogy adataim az eddig ismert paraziták számát is szaporította, a mi által a *Motacilla alba* L. eddig megfigyelt élősdierei a következők lesznek: *Docophorus communis*, *Nirmus platyclypeatus*, *Menopon pusillum* mint tolltetvek, *Distomum macrostomum*, *Ascaris ensicaudatus*, *Taenia Muscipae* mint bélférgek s mint a leírt bántalom okozója az *Onesia cognata* a legyek közül.

PÁVAY-VAJNA FERENCZ.

Petényi Salamon János újabban megkezdte madártani jegyzeteiből. A fehércörmű vérese (*Cerchneis eenehris* NAUM.) előfordulása Magyarországon. Bár hazánk vércsét mindennél állandóan és a legnagyobb figyelemmel kutattam, még is csak 1844-ben sikerült e fajra rátalálnom, még pedig Erdélyben Gyulafehérvár—Déva és Nagyszeben közt és különösen az Olt folyó mentén Nagyszeben és a vöröstoronyi szoros között. Már a kocsiról felismerem kisebb termetéről, már röptében is kissé eltérő viselkedéséről és hangjáról. Minthogy azonban sietős utam folyamán meg nem szerezhettem, e feladattal tanítványomat, BIELZ ALBERT-et bízta meg. 1845-ben küldött is

wähnt nur von *Protocalliphora azurea* FALL., welche MEINERT noch 1889 unter dem Namen *Philornis* als besondere Art beschrieb, dass ihre Larve auf *Anthus pratensis* L., *Clivicola riparia* (L.), *Emberiza calandra* L., *Chelidonaria urbica* (L.) und *Passer domesticus* (L.) parasitisch vorkomme. Und obzwar im 1905 erschienenen „Neuen Naumann“ bei jedem Vogel nach der Art dessen Parasiten von den Protozoen bis zu den Fliegen erwähnt werden, ist von letzteren nach BAKER nur soviel zu lesen dass die Larven der Schmeissfliegen und dgl. deren Art grösstenteils noch unbekannt ist, in den nach aussen mündenden Höhlungen des Kopfes schmarotzen; wie dies an jungen Bachstelzen und Lerchen beobachtet wurde. Andere auf Ornithologie sich beziehende Angaben fand ich nicht und so ist es möglich, dass meine hier vorliegende Angabe die erste wäre, welche auf den schon von BAKER beobachteten Vogelparasiten genau hinweist und weil sich unter den Schmarotzerfliegen *Onesia cognata* noch nicht erwähnt fand, ist es leicht möglich, dass meine Angabe auch die Zahl der bis jetzt bekannten Parasiten vermehrte; es wären hiernach die bis jetzt beobachteten Parasiten von *Motacilla alba* L. die folgenden: *Docophorus communis*, *Nirmus platyclypeatus*, *Menopon pusillum* aus der Reihe der Federläuse, *Distomum macrostomum*, *Ascaris ensicaudatus*, *Taenia Muscipae* aus der Reihe der Eingeweidewürmer und als Verursacher des hier beschriebenen Falles *Onesia cognata*, aus der Reihe der Fliegen.

FRANZ V. PÁVAY-VAJNA.

Aus den neuerdings aufgefundenen ornithologischen Handschriften Johann Salamon v. Petényi. Das Vorkommen des Rötelfalken (*Cerchneis eenehris* NAUM.) in Ungarn. Obzwar ich die Falken Ungarns überall fortwährend mit der grössten Aufmerksamkeit beobachtete, konnte ich doch erst 1844 diese Art auffinden und zwar in Siebenbürgen zwischen Gyulafehérvár—Déva und Nagyszeben und besonders den Oltfluss entlang zwischen Nagyszeben und dem Rotenturm-Passe. Schon vom Wagen erkannte ich ihn an seiner kleineren Gestalt, im Fluge an seinen abweichenden Bewegungen und an seiner Stimme. Da ich seiner jedoch